

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Lappalainen vai saamelainen?

Viime vuonna oli Suomen Kuvalehden 44. numerossa kirjoitus, joka oli otsikoitu: »Ovatko saamelaiset syrjitty rotu?» Artikkelialkoi seuraavasti: »Ruotsi ja Norja pahastuivat, kun Etelä-Afrikan liittovaltion ulkoministeri Eric Louw YK:n yleiskokouksessa väitti näiden maiden sortavan lappalaisiaan. Suomesta ministeri Louw sen sijaan ei puhunut mitään. Mieleemme nousi kysymys, onko saamelaisten asema meillä tosiaan parempi kuin muissa Pohjoismaissa.»

Kirjoituksen laatija Marja Vuorelainen oli oikealla asialla kiinnittäessään huomiota lappalaisten elintärkeihin etuihin, ja hänen takanaan ovat varmaan kaikki lappalaisiin myötämielisesti suhtautuvat maamme asukkaat. Suomalaisessa lukijassa herätti kuitenkin hämmästyttäviä artikkelissa ilmenevä *lappalaisten* syrjimin. Tarkoiton nyt sanaa lappalainen. *Saamelainen* esiintyy kirjoituksessa lähes neljäkymmentä kertaa, *lappalainen* vain neljä. Samantapaista lappalaisen vieroksumista esiintyy jossain määrin muissakin lehdissä. Niinpä STT:n välittämässä uutisessa, jossa selostettiin Ruotsin YK-valtuuskunnan jättämää vastinetta, sanottiin mm.: »Lueteltuaan saamelaisten oikeuksia ja kosketeltuaan saamelaiskysymyksen viime vuosina aiheuttaneita ongelmia, sanotaan ruotsalaisessa lausunnossa lopuksi . . .» (US n:o 308 v. 1960). Kertoessaan itsenäisyyspäivän vietosta sanoo US:n toimittaja: »Saamelaiset olivat presidentinlinnan pohjoisimpiä vieraita» (n:o 332). Radiokuuntelijan 46. n:o:ssa v. 1960 oli eräs lähetyksen otsikoitu: »Saamen kielen asema ja merkitys. Haastatteluja, koonnut Eila

Tarvanen.» Samassa lehdessä on jo pitkän aikaa ollut pysyväisotsikkona »Saamenkielinen aamuhartaus» lauantaisin Oulun paikallisohjelman kohdalla.

Kun lappalaisten asemesta on ruvettu puhumaan saamelaisista, vaikuttaa siltä, kuin tahdottaisiin kielemme tyrkyttää uutta sanaa siinä entuudestaan olevan tilalle. Kysymyksessä on lainasana, sillä saamelainen ei ole suomea vaan lapin kieltä. Lappalaiset käyttävät itse itseltään nimitystä, jonka murremuotoja ovat mm. *sabmeláš*, *sämilabžž* ja *saamelaž*, kielestään vastaavasti nimitystä *saamegiellá*.

Suomen kansankielelle sana on täysin vieras, ja kirjakielessämme saamelainen on nuori tulokas. V. 1880 valmistuneesta Elias Lönnrotin suomalais-ruotsalaisesta sanakirjasta se puuttuu, samoin vielä v. 1951 ilmestyneestä Cannelinin suomalais-ruotsalaisesta sanakirjasta. V. 1959 painosta valmistuneessa Nykysuomen sanakirjan V osassa on sanat saamekansa, saamelainen ja saamelaisrotu, kolme sanaa ja näistä tekstiä yhteensä neljä riviä. Lapin- ja lappalais-alkuisia yhdyssanoja Nykysuomen sanakirjassa on lähes 80, tekstiä vastaavasti 120 riviä. Tämä osoittaa havainnollisesti, miten keskeinen sija sanoilla lappi ja lappalainen kielessämme edelleenkin on.

Suomen murteissa lappalainen on vanha sana, jos kohta sen merkitys ei liene alun perin ollut yhtä täsmällinen kuin kirjakielessämme tätä nykyä. Sannalla on äänteellinen vastine myös rajantakaisissa itäkarjalaismurteissa, lyydissä, vieläpä eräissä viron murteissakin (Suomen kielen etymologinen sanakirja II

art. Lappi). Mitä mieltä olisi nyt luopua kieleen vakiintuneesta lappalaisten nimityksestä ja ruveta muuttamaan kymmeniä yhdyssanoja saamen- tai saamelais-alkuisiksi? On aiheetonta kuvittelua, että saamelainen olisi tyylillisesti parempi sana kuin lappalainen. Arvostava tai väheksyvä sävy ei tässä tapauksessa riipu nimestä vaan sen käyttäjästä.

Jos taas lappalaisen vaihtamista saamelaiseen perustellaan sillä, että lappa-

laiset itse käyttävät tätä nimitystä, ei ajattelumme pysy reaalilla pohjalla. Tällaisen periaatteen johdonmukainen soveltaminen veisi siihen, että meidän olisi vaihdettava toisiksi kymmeniä kieleemme jo vakiintuneita kansallisuuden nimityksiä. Suomalaiset ja lappalaiset ovat ikivanhoja naapureita ja kielisukulaisia, ja tästä syystä on aivan luonnollista, että molemmat käyttävät toisistaan vanhaa perinnäisnimitystä.

VEIKKO RUOPPILA